

Junior onderzoekers in Vlaanderen anno 2013: over dromen en realiteiten

Auteurs: Katia Levecque, Sharon Baute, Frederik Anseel

Contact: ecoom@ugent.be

THE SURVEY OF JUNIOR RESEARCHERS - 2013

In de afgelopen jaren is het aantal junior onderzoekers in Vlaanderen sterk toegenomen. Onder junior onderzoeker verstaan we alle werknemers zonder doctoraat die in een Vlaamse universiteit met onderzoek bezig zijn. In 2010-2011 waren dat er 9179. Voor velen van hen is doctoreren een unieke opportuniteit die ze maar al te graag grijpen, maar de weg naar een succesvolle doctoraatsverdediging loopt niet bij iedereen even gesmeerd. Wat zijn de mogelijke struikelblokken, maar vooral wat zijn de succesfactoren bij het schrijven van een doctoraat? En wat met de fase nadien? Steeds vaker krijgen doctorerende junior onderzoekers te horen dat een academische carrière erg moeilijk wordt. Maken onderzoekers die denken aan tewerkstelling buiten de universiteitsmuren fundamenteel andere keuzes in termen van onderwerp, onderzoeksaanpak of eventueel bijscholing vergeleken met onderzoekers die een academische carrière (blijven) ambiëren? Bereiden beide groepen zich anders voor op de carrièrefase na het behalen van hun doctorstitel?

Om deze vragen te beantwoorden, organiseerde ECOOM - het Expertisecentrum O&O Monitoring van de Vlaamse Gemeenschap - dit jaar, 5 jaar na de eerste survey, een tweede bevraging bij junior onderzoekers in Vlaanderen. In totaal namen 4069 junior onderzoekers uit de 5 Vlaamse universiteiten aan de Survey of Junior Researchers 2 deel. Van hen was 90,4% nog bezig met het doctoraat, terwijl 4,7% onlangs had verdedigd. De overige respondenten waren gestopt met doctoreren, moeten nog aan een doctoraat beginnen, twijfelen of ze in de toekomst een doctoraat willen schrijven, of hebben nooit de intentie tot doctoreren gehad. 53,8% van de respondenten was man, ongeveer 4 respondenten op 5 was jonger dan 33 jaar, terwijl slechts 4,8% van de onderzoekers ouder was dan

40. De respondenten informeerden omtrent de begeleiding van hun doctoraat, klimaat binnen hun onderzoeksteam, de organisatiecultuur en de carrièrekansen binnen en buiten de universiteit. Daarnaast peilden vragen naar werkomstandigheden, werk-privé balans, welbevinden en opleidingsbehoeften. De data die met dit grootschalig onderzoek werden verzameld, worden de komende periode anoniem geanalyseerd. De geïnteresseerde lezer zal onze bevindingen kunnen volgen via de ECOOM-website (<http://www.ecoom.be>) en via wetenschappelijke tijdschriften. Bij het beantwoorden van de vragenlijst, gaf u aan geïnteresseerd te zijn in de resultaten van het onderzoek. In wat volgt lichten we alvast een eerste tipje van de sluier op.

"I HAVE A DREAM..."

Gepassioneerd door wetenschap? Dan is onderzoekswerk, en bij uitstek een doctoraat schrijven, vaak een logische stap in de carrière. Maar zijn onderzoekers, eenmaal de stap gezet, ook tevreden met hun keuze? De Survey of Junior Researchers 2 laat ons alvast weten dat de overgrote meerderheid van de junior onderzoekers aan de Vlaamse universiteiten (zeer) tevreden is met zijn of haar baan (79,9%), met de opleidingsmogelijkheden (72,8%) en met de flexibiliteit van werkuren (87,0%). Ondanks deze grote mate van tevredenheid noteren we slechts bij 2 onderzoekers op 5 dat ze op geen enkel moment eraan gedacht hebben te stoppen met onderzoek. Deze grote mate van turnover gedachten en intenties varieert in gradatie: 42,0% denkt enkele keren per jaar aan stoppen, 10,3% enkele keren per maand, terwijl 4,8% enkele keren per week of zelfs dagelijks eraan denkt om het onderzoekswerk stil te leggen. Bijkomende studies moeten

uitmaken welke motieven onderzoekers ertoe drijven om hun onderzoek vroegtijdig te beëindigen. *Work overload* is alvast één mogelijke verklaring: bijna alle junior onderzoekers (98,0%) geven aan in hun vrije tijd te moeten werken om te kunnen voldoen aan de eisen van de job. Bij 19,4% is dat zelfs dagelijks. En bijna 3 op 4 geven aan in het afgelopen jaar te zijn gaan werken ondanks ziekte. Thuiswerk in geval van ziekte is hier zelfs niet bijgerekend. De junior onderzoekers die gaan werken ondanks ziekte doen dit omdat ze zich verantwoordelijk voelen voor hun werk (95,1%), uit overtuiging dat men moet gaan werken als men niet helemaal ziek is (73,1%), om de collega's niet in moeilijkheden te brengen (52,6%) of omdat ze vrezen hun baan te verliezen (12,3%).

De impact van de promotor op het realiseren van die doctoraatsdroom is niet te onderschatten. Wie ontevreden is over de begeleiding van de promotor rapporteert niet alleen een veel lagere mate van jobtevredenheid, maar denkt significant vaker aan stoppen. Die ontevredenheid over de begeleiding is niet onbeduidend: 1 op 4 juniors is eerder ontevreden tot zeer ontevreden. Vaak biedt de aanwezigheid van een bijkomende promotor dan soelaas. Wie ontevreden is over de begeleiding van de hoofdpromotor maar goede begeleiding ervaart van een co-promotor, denkt veel minder vaak aan stoppen. Ongeveer 3 juniors op 5 hebben meer dan één promotor. Op de vraag in welke mate er eventueel impact is van de leiderschapsstijl van de promotor, van het feit of de promotor man is of vrouw, of van de werkomgeving zoals organisatiecultuur, teamklimaat of teamsamenstelling, gaan we in volgende ECOOM-briefs dieper in.

DOCTOREREN, JAWEL... MAAR WAT ERNA?

De tijd dat een doctoraat quasi automatisch leidde tot een academische carrière lijkt voorbij. Junior onderzoekers gaan steeds vaker in competitie met elkaar op de niet-academische arbeidsmarkt. Steeds meer staat "solliciteren" daarom ook al tijdens het doctoraatsproject als belangrijk punt op de TO DO lijst. Hoe kijken doctorandi hier tegen aan? Voelen junior onderzoekers zich voldoende gewapend om hun doctoraat te valoriseren? Of ervaren ze een gebrek aan *skills* en *competencies* om hun doctoraat gepast uit te spelen op de arbeidsmarkt?

ECOOM geeft de komende maanden gedetailleerde antwoorden. Uit een eerste blik op de resultaten blijkt dat het voor 31,4% van de doctorandi in Vlaanderen onduidelijk is wat de carrièremogelijkheden zijn na het behalen van een doctoraat in hun vakgebied. De tevredenheid over de academische carrièrekansen is in elk geval vrij laag. De meest positieve inschattingen krijgen we vanuit de biomedische en exacte wetenschappen, waar ongeveer 2 op 5 onderzoekers tevreden is met de carrièremogelijkheden binnen de universiteit. In de toegepaste wetenschappen is dat 1 op 3, terwijl de teller in

de sociale en humane wetenschappen zakt tot 1 op 4. In alle disciplines zien we dat de positieve perceptie van de carrièrekansen buiten de universiteitsmuren slechts een paar percentagepunten hoger ligt dan voor de academische carrièremogelijkheden.

Als we vragen voor welke sectoren er veel interesse is als toekomstige tewerkstellingsplaats, dan noteren we achtereenvolgens de universiteit (58,1%), de hogescholen (38,8%), de overheid (34,9%) en de industrie (31,4%). Bij 1 op 5 doctorandi noteren we ook de private non-profit sector, en de dienstensector. Ziekenhuizen (15,8%), het niet-hoger onderwijs (12,0%) en het niet-industriële bedrijfsleven (12,8%) staan ook op de lijst.

Kijken we nog even naar de mate waarin onderzoekers tijdens hun doctoraatsproces al met niet-academische partners samenwerken, dan zien we dat dit voor 7 op 10 doctorandi het geval is. Samenwerking gebeurt het vaakst met de industrie (32,0%), de overheid (25,5%) en ziekenhuizen (22,5%). Daarna volgen de non-profit (17,3%), hogescholen (14,2%) en de dienstensector (13,2%). De meeste samenwerking gebeurt evenwel met andere universiteiten (62,1%). De verschillen tussen de disciplines inzake samenwerking met andere sectoren zijn groot: terwijl slechts 2 op 5 onderzoekers in de humane wetenschappers met andere sectoren samenwerkt, loopt dit op tot 4 op 5 in de toegepaste wetenschappen. Voor de sociale en exacte wetenschappen noteren we 2 op 3, terwijl ongeveer 3 op 4 onderzoekers binnen de biomedische wetenschappen al tijdens hun doctoraatsproces in samenwerkingsverbanden met andere sectoren zijn betrokken. Deze laatste groep telt heel wat artsen die ook in een ziekenhuiswerking betrokken zijn.

Als doctoreren jarenlange inspanning en investering vraagt, en de carrièrekansen zowel binnen als buiten de universiteit als niet bijster gunstig worden gepercipieerd, loont het dan *überhaupt* wel de moeite om te doctoreren? Ondanks de minder positieve inschatting van hun carrièremogelijkheden, geven 6 à 7 op 10 doctorandi aan dat ze opnieuw aan een doctoraat in hetzelfde vakgebied zouden beginnen indien ze hun carrière konden overdoen. De hoogste cijfers noteren we in de biomedische wetenschappen, de laagste in de toegepaste. Op de vraag welke materiële en immateriële *returns* doctorandi uit hun doctoraat halen eenmaal ze succesvol hebben verdedigd, tasten we zowel in België als daarbuiten nog grotendeels in het duister. Dat komt door een gebrek aan data waarin doctors van masters worden onderscheiden. Op basis van de Belgische Enquête naar de Arbeidskrachten hebben we ondertussen wel een aantal eerste inzichten verworven omtrent de financiële *returns* van een doctoraat op de Belgische arbeidsmarkt. De geïnteresseerde lezer verwijzen we hiervoor naar de ECOOM-brief "*Is the added value of a PhD on the labour market different for men and women?*" (<http://www.ecoom.be>).